

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Ráchel Matějka, Dis.

*Smysl pěstounské péče na přechodnou dobu pro starší děti
z pohledu pěstounů*

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Hana Šlechtová Ph.D.

2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 6. 11. 2023

Ráchel Matějka, Dis.

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé práce Mgr. Haně Šlechtové Ph.D. za cenné připomínky a vedení mé práce. Také děkuji všem účastníkům výzkumu, kteří pro tyto účely věnovali svůj čas a byli ochotni sdílet své zkušenosti. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a všem svým blízkým, kteří mě celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	9
1 Smysl pěstounské péče na přechodnou dobu	11
1.1 Legislativní ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu.....	11
1.2 Význam a specifčnost PPPD v kontextu jiných forem náhradní péče o dítě.....	12
1.3 Děti v PPPD	13
1.4 Možné důvody odebrání dítěte z rodiny	14
2 Děti staršího věku	16
2.1 Dítě a jeho potřeby.....	16
2.2 Potřeby dětí v pěstounské péči.....	17
2.3 Vliv a význam rodiny v kontextu vývoje dítěte.....	18
2.4 Attachment.....	18
2.5 Poruchy vazby u starších dětí	20
2.6 Jak pracovat s dětmi s poruchou citové vazby.....	21
3 Pěstoun jako profesionál.....	23
3.1 Kritéria výběru.....	23
3.2 Nároky a výzvy	24
4 Pěstounská rodina z pohledu sociální práce	27
4.1 Doprovázející organizace pro pěstouny.....	28
4.2 Orgán sociálně- právní ochrany dětí a jeho role	28
5 Metodologie výzkumu.....	31
5.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka.....	31
5.2 Metoda a technika výzkumu	31
5.3 Etická strana výzkumu.....	33
5.4 Výzkumný soubor.....	33

5.5	Zpracování dat	34
5.6	Výzkumné limity	34
6	Profily jednotlivých pěstounů na přechodnou dobu	37
7	Analýza dat a jejich zjištění.....	41
7.1	Nedostatečná připravenost pěstounů na přechodnou dobu.....	41
7.2	Absence odborné pomoci.....	42
7.3	Zanedbávání potřeb pěstounů na přechodnou dobu.....	43
7.4	Dítě s poruchou attachmentu v PPPD.....	44
7.5	Filosofie, že každá věc má smysl.....	46
8	Diskuze	49
	Závěr.....	51
	Bibliografický seznam.....	53
	Anotace.....	57
	Abstrakt	57

Úvod

Ve své práci se budu věnovat tématu pěstounské péče na přechodnou dobu a dalšími oblastmi, které se týkají její problematiky. Pěstounská péče na přechodnou dobu slouží jako krizový institut pro děti, které se ocitnou bez biologické rodiny nebo jsou v ohrožení. Do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou přijímány děti jakéhokoliv věku od 0 do 18ti let. V některých případech se může jednat i o sourozenecké skupiny. Jelikož se jedná o dočasný a krizový institut, tak doba této péče je zpravidla maximálně na jeden rok.

Ve své bakalářské práci bych se ráda zaměřila na děti staršího věku, které jsou svěřeny do PPPD. Dle mého názoru se jedná o nepokryté místo v této formě náhradní rodinné péče. Do pěstounské péče na přechodnou dobu se dostávají především opuštěné děti přímo po narození. Tyto děti se pak většinou dostanou dál do náhradní rodinné péče, kterou může být osvojení nebo dlouhodobá pěstounská péče. Někdy se děti vrací i do své biologické rodiny, která si vyřešila své složité podmínky. V poslední době už není výjimkou, že se do PPPD dostane dítě staršího věku, pro které je pak těžší najít náhradní rodinou péči v adopci či u dlouhodobých pěstounů. Pokud se nenajde náhradní rodinná péče, tak dítě přechází do ústavní péče. Již Zdeněk Matějček (1986) dokázal, že ústavní péče neprospívá dětem nejtěžšího věku, protože jsou poškozeny jejich citové vazby a pocit bezpečí a zůstává to pro ně handicapem po celý život. Pokud děti vyrůstají alespoň několik let v rodině, kde si vybudují citové vazby, tak je otázka, zda je poškodí ústavní péče. Proto nevíme, jestli je přechodná pěstounská péče důležitá i pro děti staršího věku a v jakém ohledu.

Cílem mé bakalářské práce bude zjistit, jaký smysl má z pohledu pěstounů krátkodobá pěstounská péče o děti staršího věku. V rámci toho se zaměřím i na to, jaké to je pro pěstouny na přechodnou dobu mít dítě staršího věku a na reflexi jejich zkušeností se staršími dětmi. Nesmíme také zapomínat na citovou vazbu, kterou dle mého názoru děti staršího věku, které jsou svěřeny do PPPD, postrádají.

Hlavní zvolenou metodou k naplnění cíle bude interview. Budu dělat rozhovory s pěstouny na přechodnou dobu, kteří měli v péči dítě staršího věku.

V konceptuální části vydefinuji a představím několik oblastí, které později poslouží v metodologické části mé práce.

V empirické části jsem se zabývala otázkou, jaký smysl vidí pěstouni na přechodnou dobu v umístování starších dětí do této formy náhradní rodinné péče. Snažím se zachytit jejich reflexe zkušeností, které měli se staršími dětmi.

1 Smysl pěstounské péče na přechodnou dobu

Hlavním smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je zamezit tomu, aby dítě bylo umístěno do ústavní péče. Do této formy náhradní rodinné péče (dále jen NRP) jsou svěřovány děti, u kterých je naděje návratu zpět do biologické rodiny nebo se podaří nalézt umístění v jedné z forem NRP. Pěstounská péče na přechodnou dobu je jen na určité období, které slouží k tomu, aby se našlo řešení trvalé a dítě nemuselo zbytečně zažít ústavní péči, byť by se jednalo například jen o pár měsíců. Proto se v první kapitole zaměřím na její ukotvení v legislativním rámci České republiky, jak se tento druh náhradní rodinné péče dostal do našich zákonů. Dále se zmíním o významu a specifčnosti pěstounské péče na přechodnou dobu v kontextu jiných typů náhradní rodinné péče. Pokusím se také přiblížit děti, pro které je tato forma NRP vhodná. A v neposlední řadě se zmíním i o možných důvodech, proč dochází k odebrání dítěte z biologické rodiny a možné umístování do PPPD.

1.1 Legislativní ukotvení pěstounské péče na přechodnou dobu

Pro úplné pochopení této formy NRP je důležité znát její právní rámec a alespoň jeho stručný vývoj. PPPD je ukotvena v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, jelikož se jedná o poměrně novou formu NRP, tak v rámci novelizace tohoto zákona proběhlo mnoho změn k lepšímu nastavení a fungování této formy náhradní rodinné péče.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 958 odst. 3 a také zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27 a).

Zákon z roku 2006 prošel několika novelizacemi, jelikož první legislativní ukotvení této formy náhradní rodinné péče bylo velmi stručné. „*Od 1. června 2006 byla právní úprava pěstounské péče doplněna o novou speciální úpravu (§ 45a odst. 2 zákona o rodině), která byla přijata s cílem zdůraznit potřebu krátkodobé pěstounské péče v jasně definovaných situacích*“ (Vránová, 2011, s. 11).

Nejen, že novela zákona z roku 2013 vyřešila otázku sociálního zabezpečení pro pěstouny na přechodnou dobu, ale také stanovila konkrétní pravidla pro jejich uplatňování, což vedlo k rozšíření praktického využití a nastavila jasné pravidla využívání. Také se díky této novele

dostala širší aplikace do praxe (Pazlarová, 2016, s. 16). Nejnovější novela tohoto zákona je z roku 2022.

1.2 Význam a specifičnost PPPD v kontextu jiných forem náhradní péče o dítě

Vážná choroba, postižení, se kterým se nemůže rodič o dítě starat, ztráta rodiče, odebrání dítěte z rodiny v důsledku špatné péče o něj, to vše mohou být důvody ke svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče. A v neposlední řadě se někdy rodiče nechtějí starat. V České republice existuje velký výběr možností NRP (Matějček, 1994, s. 21-22).

Když se podíváme na problematiku náhradní rodinné péče jako celku, tak se jedná o poměrně komplikovanou věc. Nejen z hlediska práva, ale také z psychologického hlediska. Například jaký význam má rodina pro uspokojování základních lidských potřeb a také nesmíme opomíjet téma rodinné identity, jak vůči rodině vlastní, tak právě k té náhradní. Jak již víme, tak PPPD patří do jedné z forem náhradní rodinné výchovy, kterou můžeme definovat jako **státem řízenou a kontrolovanou náhradní výchovu v rodině**. Proto je pěstounská péče oproti ostatním NRP zvláštní formou (Čožíková in Vašátková, Vyhánková, 2008, s. 7-20).

Zezulová ve své knize z roku 2012 píše, že i když je v České republice tato forma náhradní rodinné péče uzákoněna již několik let, není vždy upřednostňována před ústavní výchovou. Také se dále zmiňuje, že institut PPPD se týká dětí kojeneckého věku, ale z dnešní praxe víme, že pěstoun na přechodnou dobu musí být připraven přijmout dítě jakéhokoliv věku.

V kontextu všech forem náhradní rodinné péče je PPPD jen přechodným řešením situace, přesto, že se jedná o formu výchovy, která má co nejvíce připomínat a naplňovat život v přirozené rodině. PPPD je známá také jako institut krizového nebo přechodného umístění dítěte mimo vlastní rodinu. Slouží k tomu, aby dala rodičům dostatečný čas na vyřešení osobních, vztahových problémů a na úpravu poměrů tak, aby si mohli vzít dítě zpět do vlastní péče. Nebo aby, po dobu maximálně jednoho roku, se pro dítě našlo dlouhodobé řešení, nejlépe prostřednictvím nového, stabilního rodinného prostředí. Do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou děti svěřeny soudem na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí a to v případech, že rodič má závažné důvody, které mu brání dítě vychovávat. Mezi tyto

důvody se řadí výkon trestu, odnětí svobody, závažný zdravotní stav. Dalším důvodem pro svěření dítěte do PPPD je u novorozenců, u kterých se čeká na souhlas rodiče s osvojením, který lze dát nejdříve šest týdnů po porodu. Posledním případem, kdy je dítě svěřeno do PPPD je, když se čeká na pravomocné rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů s osvojením dítěte. Jedná se o děti, o které rodič nejeví žádný zájem po dobu tří měsíců (Adopce, Formy náhradní výchovy [online]).

1.3 Děti v PPPD

Do této formy náhradní rodinné péče se dostávají děti z rozličných důvodů. Především se jedná o děti, o které se nemůže nebo nechce postarat biologická rodina. Přestože se může zdát, že nevyhovující sociální důvody na straně rodiny jsou důvodem k odebrání dítěte z biologické rodiny, není tomu tak. Povětšinou k sociálním důvodům jsou přidruženy další důvody. Jako jsou například závislosti na návykových látkách, které brání v bezpečné péči o dítě. Dále nástup rodiče do výkonu trestu, ale také sem řadíme neochotu přizpůsobit svůj život dítěti a jeho potřebám a v neposlední řadě je i důvodem k odebrání dítěte nebezpečná osoba v rodině. Jsou ale i situace, kdy důvodem je to, že matka dítěte nechce převzít péči o dítě a to z důvodu věku. Buď je moc mladá a nebo naopak starší s více dětmi a netroufá si pečovat o dalšího potomka (Dobrá rodina, 2023, [online]).

Díky právní úpravě z roku 1998, má náhradní rodinná péče přednost před ústavní výchovou. V tomto roce byl přijat zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů. Tato změna v zákona preferuje umístování dětí do jedné z forem NRP před výchovou ústavní. A nařizuje soudům posoudit, zda je možné ji dítěti poskytnout (Vránová, 2011, s. 29).

PPPD je institut NRP, který dítěti zabezpečí kvalitní péči v rodinném prostředí, kde jsou dítěti naplněny jeho potřeby nejenom biologické a zdravotní. PPPD jednoznačně podporuje pozitivní vývoj i sociální perspektivu dítěte oproti výchově ústavní. Před tím, než je dítě do náhradní rodinné péče umístěno, je důležité celou situaci zvážit. Při posuzování vhodnosti umístění je nezbytné brát ohled na dítě a jeho možnosti, ale také na ty, kteří PPPD budou vykonávat a neměli bychom opomenout ani systém jako celek (Ptáček a kol., 2011, s.34).

Když mluvíme o dětech, kterým je PPPD určena, tak dle Trubačové (2011) je můžeme obecně označit jako ohrožené děti. Tento termín zahrnujeme děti, které se ocitly mimo svoji rodinu, trpěly zanedbáváním péče o ně, byly týrány nebo zneužívány. Mezi ohrožené děti také spadají děti migrantů a cizinců bez dozoru dospělé osoby. Jedlička (2015) rozšiřuje tento pojem i na nezletilé, kteří spáchali trestné činy, buď na vlastní podnět nebo vlivem nevhodného prostředí a nepřiměřených vlivů, které na ně působily. Tato kategorie ohrožených dětí zahrnuje také děti, které vyžadují zvláštní pozornost a pečlivý dohled.

Zábranská (nedatováno) se domnívá, že není proveditelné, aby PPPD zcela zastoupila ústavní zařízení. Především u dětí trpících výchovnými problémy, závažnými zdravotními problémy nebo silným traumatem. V takových případech je dle autorky nezbytná vysoká úroveň specializované péče.

1.4 Možné důvody odebrání dítěte z rodiny

Mezi dětmi a rodiči existují vzájemná práva a závazky. Tyto závazky a práva jsou nerozlučně spojeny. Dítě je povinno brát ohled na své rodiče, zatímco rodič má povinnost starat se o celkový rozvoj dítěte a zároveň pečovat o něj (zákon č. 89/2012 Sb.).

Jak jsem se již zmiňovala v předchozí kapitole, tak se někdy stane, že rodiče mohou být buď nepřípravení na rodičovskou roli nebo mohou postrádat dostatek motivace k péči o své dítě. Přesto je třeba zdůraznit, že situace, kdy je dítě umístěno mimo rodinu, patří k nejnáročnějším okamžikům v životě rodiny. Vždy musíme dbát na nejlepší zájem dítěte. Ačkoli rodiče mají zákonná práva a povinnosti vůči svým dětem, mají zároveň úkol zajistit řádný rozvoj dítěte. Omezení těchto rodičovských práv může být použito pouze výjimečně, a to v případě vážných důvodů, jako je ohrožení dítěte. Rozhodnutí o umístění dítěte mimo rodinu musí vždy být vydáno soudním verdiktem. Když taková situace nastane, tak je pro dítě velice důležitá spolupráce všech zúčastněných osob a orgánů, a taktéž nesmíme opomíjet dostatečnou připravenost dítěte na tuto situaci a v ideálním případě s určitým předstihem, pokud ovšem dítě není bezprostředně ohroženo na životě. Neměli bychom také zapomínat na informovanost rodičů ohledně dané situace (Presslerová, 2012 [online]).

Podstatou pěstounské péče na přechodnou dobu je vyplnit mezeru mezi dobou, kdy dítě nemůže být z určitých důvodů ve své vlastní rodině ani v jiném typu dlouhodobé náhradní

rodinné péče. PPPD by měla dítěti poskytnout bezpečné rodinné prostředí. Mnohdy je právě pěstounská péče na přechodnou dobu prvním místem, kde se dítě setká s dobrou péčí a tak může zažít změnu dosavadního vývoje (Vilémová, Balášová, Jurásková, 2022, s. 36-38). v mnoha případech může PPPD sloužit jako období, kdy se biologická rodina potýká s určitou těžkou životní situací a snaží se ji vyřešit. Jak již víme, tak se vždy jedná v nejlepším zájmu dítěte a zachování rodinného prostředí. Proto je důležité, abychom nezanedbávali prevenci a podporu, obnovu rodiny, rodinnou terapii, rodinné konference a psychoterapii. Tyto metody mohou poskytnout potřebnou oporu biologickým rodičům při změně životních podmínek a návyků. Zároveň mohou posloužit k posílení jejich rodičovských schopností a kompetencí. Macela (2013) uvádí, že ne vždy je potřeba hledat náhradní rodinou péči, ale můžeme dětem pomoci tak, že pracujeme s biologickou rodinou, aby byla schopna vytvářet bezpečný domov.

2 Děti staršího věku

Tato kapitola se zabývá staršími dětmi. Pro svou práci jsem vymezila termín starší dítě od předškolního věku výše. Jedná se o období, kdy si dítě vytvořilo citovou vazbu k biologickým rodičům či pečující osobě. O období, kdy tato vazba byla již formována tím, čím si dítě doposud prošlo, než se dostalo právě do pěstounské péče na přechodnou dobu. Toto období jsem také vymezila právě proto, jak píše Brierley (1994, s. 37), že roky od narození do puberty jsou rozhodujícími a to zejména ve schopnosti učení se. Nicméně, kvalita prostředí, kde se učení odehrává, je zásadní. V tomto období jsou smysly dítěte velmi vnímavé a jeho mozek je ve stavu tvůrčí aktivity. Ze všech těchto let hrají první školní léta dítěte obzvláště významnou úlohu.

Na začátek bych ráda reflektovala potřeby dítěte a poté faktory, které ovlivňují vývoj dítěte a i to, jaký vliv má právě rodina na vývoj dítěte. V neposlední řadě se zmíním o teorii attachmentu, která je nedílnou součástí vývoje dítěte, a která má vliv na další jeho život.

2.1 Dítě a jeho potřeby

Vávrová a Petřková (2013, s. 32-57) se ve své publikaci zabývají ontogenetickou psychologií dětí od narození po dospělost. Zabývají se motorickým, kognitivním, emocionálním a sociálním vývojem v každé věkové kategorii. Ráda bych se pro svou práci zaměřila zejména na oblast od předškolního věku do dospívání.

Vávrová a Petřková (2013, s. 17-18) se zmiňují, že z hlediska celoživotního vývoje je důležitá takzvaná periodizace E. H. Eriksona. Ten říká, že každý člověk musí vyřešit tzv. psychosociální konflikt. Pokud je konflikt zvládnut úspěšně, tak jeho vývoj pokračuje dál. Pokud tomu tak není, vývoj může být ohrožen. První etapou je první rok života. V této etapě jedinec řeší **základní důvěru proti základní nedůvěře**, jak v lidi, život, tak ale i svět. Batolecí období je druhou etapou, ve které řeší **autonomii proti studu a pochybám**. Na autonomii jedince má velký vliv chování dospělých lidí. Podle toho se buď jedinec osamostatňuje a nebo zůstává závislým na ostatních, pochybuje o sobě, ale také se může stát negativistickým. Třetím obdobím je období předškolního věku. Kde v konfliktu proti sobě stojí **iniciativa a pocit viny**. V tomto období je buď dítě iniciativní a aktivní a vytvoří si tak zdravé sebevědomí nebo si vytvoří nezdravé pocity viny. Následuje mladší školní věk, kde

v konfliktu stojí proti sobě **snaživost a pocit vlastní méněcennosti**. Dítě usiluje o úspěch a to zejména ve škole, snaží se si osvojit školní dovednosti, plní zadané úkoly a když se mu nedaří, může se stát, že podlehne pocitům méněcennosti. V dospívání dítě řeší **vlastní identitu proti pocitům nejistoty ve vztahu ke své roli mezi lidmi**. Hledání odpovědí na otázky vlastní identity nedílně patří k dospívání, stejně jako otázky týkající se smyslu života a místa ve světě. V tomto období je ohrožující pocit nejistoty o své vlastní roli.

2.2 Potřeby dětí v pěstounské péči

Je pochopitelné, že dítě, které bylo svěřeno do náhradní rodinné péče má specifické potřeby a to z toho důvodu, že i každé jedno dítě svěřené do pěstounské péče má jinou specifickou zkušenost. Proto nemůžeme počítat s tím, že potřeby takového dítěte budou stejné jako u dítěte, které celý život vyrůstalo ve stabilní a milující rodině. Dítě, které je svěřeno do pěstounské péče, se v této situaci ocitlo bez vlastního rozhodnutí a často jí ani není schopno porozumět. Takové dítě často nevěří v trvalost a bezpečnost vztahů či uspokojování jeho dětských potřeb. Právě proto mezi potřeby těchto dětí patří: touha po pochopení vlastní situace, potřeba někam a někomu patřit, někomu věřit, schopnost budovat bezpečné vztahy, touha být respektován a vnímán, potřeba mít důvěrný vztah, ve kterém může sdílet zkušenosti spojené s odmítnutím vlastní biologickou rodinou. Zásadní je také poznání vlastní identity a zvládnutí samo sebe. K tomu patří také potřeba získat informace o své biologické rodině (Jurajdová, 2015, s. 6-7).

Nejen že děti mají vlastní specifické potřeby, ale také je provází osobité projevy chování, které vznikly následkem toho, že neznají běžný život v rodině. Tyto děti mají potřebu na sebe upozornovat, často to projevují zlobením či ubližováním si. Často se tyto děti dožadují věcí tím, že je kradou. Pokládají specifické otázky na to, zda je má někdo rád. Vytvářejí si vlastní fantazie o tom, co se jim přihodilo nebo fantazírují o budoucnosti. Tyto děti se často potýkají s tím, že neumí rozlišovat mezi chováním a emocemi. Mají pocit, že si lásku musí zasloužit například tím, že jsou hodné. A nesmíme opominout ani fakt, že si právě děti, často vlastní situaci kladou za vinu. Pro výkon pěstounské péče je velice důležité si toto uvědomit a umět na potřeby dítěte reagovat (Jurajdová, 2015 s. 6-7).

2.3 Vliv a význam rodiny v kontextu vývoje dítěte

Zdravá rodina je vnímána jako nejvhodnější prostředí pro vývoj dítěte. Proto i v našem státě existuje náhradní rodinná péče, aby dítě mohlo vyrůstat v rodinném prostředí, byť se nejedná o biologickou rodinu. Rodina má obrovský vliv na zdravý vývoj jedince a to po stránce sociální, kognitivní, fyzické, tak i té emocionální.

Rodina má zásadní význam k vývoji nové generace, proto je velmi důležité, aby právě institut rodiny byl dostatečně podporován a to nejlépe ze strany celé společnosti. Právě institut rodiny plní mnoho funkcí, které nelze plně zastoupit či nahradit jinými formami společenské struktury. Vnější okolnosti například materiálního rázu nejsou pro soudržnost rodiny určující, nýbrž faktory vnitřní. Mezi ně řadíme citové vazby, které vznikají zejména vzájemnou tolerancí, pochopením, harmonickým vztahem a trvalým a hlubokým citem. Tak jak jsou pro děti, ale i pro dospělé lidi tyto vztahy velmi důležité, tak neobyčejně zranitelné a citlivé jsou (Vašátková, Vyhnálková, 2008, s. 7-8).

Ke správnému vývoji každý člověk potřebuje zdravou rodičovskou lásku, pozornost a péči. a to již od samého začátku. V situacích, kdy dítěti chybí pevná citová vazba, tak se nevyvíjí optimálně a zdravě. Můžeme pozorovat velké rozdíly ve vývoji u dítěte, kterému v prvních měsících života chyběla správná péče, bylo vystaveno vlivu toxinů, trpělo hladem, bylo zanedbáváno, izolováno, týráno a nebo prožilo nějaké další trauma. Naopak dítě, které bylo od narození v náruči své matky, bylo hýčkané. Díky tomu je toto dítě vybaveno vším, co potřebuje, aby rostlo, umělo se učit a milovat. (Purvis, 2013, s. 39-40).

2.4 Attachment

Pojem attachment je v českém jazyce překládán jako vztahová vazba. Která se tvoří mezi dítětem a osobou, která se o něj stará a chrání ho, většinou se jedná o rodiče. Attachment lze také nazývat citovou vazbou nebo poutem, neboť vzniká na základě citů, které si dítě vytváří ke své pečující osobě. Pro novorozence je toto pouto klíčovým, protože pokud si v prvních měsících života vytvoří s pečující osobou bezpečné pouto, má to pozitivní vliv na jeho harmonický vývoj. Naopak nedostatečná péče, která nezajišťuje dítěti psychickou a fyzickou blízkost, může negativně ovlivnit jeho postoj k sobě, lidem a budování vztahů, včetně těch

partnerských. Citová vazba z dětství se odrazí i v budoucím rodičovství (Právo na dětství, Attachment [online]).

Teorie citové vazby, která se stala výslednou teorií Johna Bowlbyho, který zkoumal, jaký vliv má na malé děti, když se ocitnou bez matky na neznámém místě s cizími lidmi. Vazebné chování je definováno jako forma chování, v jejímž důsledku člověk udržuje a nebo získá blízkost k nějakému jinému člověku, kterého preferuje. Vazebné chování, které přispívá ke vzniku vazebného pouta, je aktivní pouze v případě potřeby. Zatímco vazebné pouto přetrvává. Celý proces (utváření, udržování, přerušování, obnovování) vazebných vztahů je doprovázen obvykle těmi nejsilnějšími emocemi. K vazebnému chování existuje chování pečující, které je k němu doplňkové. Obvykle ho projevuje rodič či jiný dospělý vůči dítěti nebo dospívajícímu. Také ho můžeme zaznamenat u dospělých navzájem a to zejména v době nemoci, stáří nebo nějakého neštěstí. Během celého života se mohou objevit problémy s citovou vazbou. Je důležité každé období života, ve kterém jedinec prožívá situace s vazebnými postavami, přestože kojenecké období pro vytvoření vazby je to nejdůležitější (Bowlby, 2013, s. 42-45).

K vybudování důvěrného vztahu dítěte s námi je nezbytné mu pomáhat zbavovat se strachu a dávat mu najevo, že je v bezpečí. K tomu může pomoci, když dítěti poskytneme stálou péči, budeme s ním vstupovat do laskavých interakcí a budeme na něj reagovat. Získat důvěru není vůbec jednoduché a chce to čas. Získat si ji však můžeme tím, že budeme neustále projevovat náklonnost a laskavost, budeme ho často chválit a pozitivně reagovat, budeme pozorní a budeme laskavě reagovat na jeho chování a slova, budeme si s ním hrát, respektovat jeho soukromí, respektovat míru zvuků, doteků, tělesné vzdálenosti, používat jednoduchý jazyk, kterému dítě rozumí a nezapomínat ho upozorňovat na případné změny, které mohou nastat (Purvis, 2013, s. 59-60).

Udržovat citové pouto je cílem každého vazebného chování. Když nastane situace, která toto pouto ohrožuje, vyvolá to jednání určené k jeho zachování. Jedná se například o tulení, pláč nebo i zlostné vynucování. U jedince nastupuje stres a citová tíseň. Pokud je toto jednání úspěšné, stav stresu a tísně poleví a pouto je obnoveno. Jestliže ale úsilí o obnovení pouta není úspěšné, snaha postupně opadá. Většinou ale neustane úplně. Vazebné chování naopak zůstává v pohotovosti a za určitých podmínek je připravené se znovu aktivovat. Avšak po tu dobu je organismus ve stavu chronického stresu a tísně (Bowlby, 2013, s. 45-46).

Attachment neboli citová vazba člověka je důležitý obecný pojem. Jedná se o citové pouto, které se projevuje jako touha po blízkosti k nějaké osobě, která je nám blízká. Kolem pátého roku života dítěte se způsob, kterým se citově poutá, stabilizuje a bude tak fungovat jako model vztahování se k druhým po celý zbytek života. Attachment můžeme rozdělit na tři hlavní podskupiny. Jedná se o jistý, nejistý a „žádný“ attachment. Někdy je mezi tyto typy řazen i reaktivní attachment (Vrtbovská, 2010, s. 23-29).

Rozlišujeme tedy 3 typy vazeb:

1. Bezpečná vazba: Vazebné chování dítěte, které se vyskytne bez rodiče je následující: hledá a volá rodiče, pláče, je vyplašen, když se rodič vrátí, vítá ho úsměvem. V době, kdy není s rodičem chce být uklidněno u někoho jiného a daří se mu být spokojeno po krátké době.
2. Nejistá odmítavá vazba: Když se dítě vyskytne bez rodiče, dělá jakoby se nic nestalo a když se rodič vrátí, nejsou u něj poznat žádné emoce.
3. Ambivalentní vazba: Pokud se ocitne dítě bez rodiče, je extrémně vystresované a když se rodič opět objeví, je třeba dlouhého časového úseku, než se dítě uklidní. Někdy po rodiči vyžadují tělesný dotek a jindy začnou rodiči ubližovat (Brisch, 2011, s. 49-50).

Vrtbovská uvádí, že mezi dětmi najdeme přibližně 55-56% jedinců s jistou nebo taky bezpečnou citovou vazbou, 5-15% s nejistou citovou vazbou a zhruba 30% dětí s vazbou ambivalentní (Vrtbovská, 2010, s. 28-29).

2.5 Poruchy vazby u starších dětí

S poruchou vazby u dětí mohou souviset různé faktory, které mohou ovlivnit kvalitu vazby mezi dítětem a jeho rodičem. Bomber in Vrtbovská (2010, s. 62) uvádí takové faktory a nazývá je rizikovými. Pro představu vyberu jen některé rizikové faktory. Jako první jsou okolnosti spojené s těhotenstvím a porodem. Řadíme sem například předporodní i poporodní deprese matky, zažívání těžkých stresových situací během těhotenství jako je například domácí násilí, komplikace při narození dítěte i během jeho růstu před narozením a neměli bychom opomenout užívání návykových látek během těhotenství. Další faktory, které

narušují dobré navázání citové vazby se odehrávají, když už je dítě na světě. Můžeme se zařadit faktory od chudoby, sociální vyloučení, přes domácí násilí, zanedbávání, sexuální zneužívání, týrání jak fyzické, tak i to psychické. Dále duševní onemocnění rodiče, opakované umístování dítěte do ústavní péče a opuštění dítěte v ranném věku či hned po narození.

Dále Hughes in Vrtbovská (2010, s. 82) prezentuje specifické problémy, jimiž trpí děti s nejistým citovým připoutáním. Pro představu uvedu jen některé problémy jako je například lhaní, manipulace, nedostatky ve vývoji i citovém, poruchy chování, dítě odmítá samo sebe, má impulsivní tužby, na které není schopno adekvátně reagovat. Dítě je nedůvěřivé, někdy až manipulativní, má strach, že bude znova traumatizováno, proto má rádo pod kontrolou nové situace i dospělé osoby.

Brisch ve své knize píše také o poruchách vztahové vazby v různých životních fázích či věku. Poruchy, které jsou typické v raném věku se mohou objevit i u starších dětí, ale symptomatika bude odlišná. Nejen kvůli návštěvě školy, ale také kvůli nastávající pubertě s možnou agresivitou a sexualitou. Poruchy vztahové vazby ve školním věku tedy mohou být: strach ze školy, odpírání výkonu a agresivita. V adolescenci se porucha vztahové vazby může projevit závislostmi, disocialitou a delikvencí, neurodermidou. Poruchy vztahové vazby se ale mohou objevit i u dospělých osob. Vzorce poruch attachmentu ale bývají podobné, jaké jsou v dětství a dospívání (Brisch, 2011, s. 166-230).

2.6 Jak pracovat s dětmi s poruchou citové vazby

Zvláštní péče a specializovaná terapie může u dětí s poruchou citové vazby vést k uzdravení. Velkou roli v tom hraje rodina, která poskytuje dítěti bezpečný a zdravý vztah. A poskytuje tak dítěti možnost si utvořit pevné citové pouto. Mluvíme o dětech s vážnější poruchou attachmentu. Pro děti, které trpí poruchou citové vazby je důležitá péče založená na principech. Mezi tyto principy řadíme odpovědnost, respekt k druhým lidem, také umět být připraven druhým lidem něco nabídnout. A posledním důležitým principem je princip vzájemného vztahování. Neměli bychom zapomínat na to, že dítě s poruchou attachmentu, které prožilo nějaké trauma, nezvládá přijímat definování hranic či disciplínu. U dětí může být rozvinut patologický stud a úzkost, proto bychom si měli dávat pozor na palčivé poznámky, byť se jedná o drobnosti. Může se stát, že poznámka v dítěti vyvolá agresivitu

a nepřiměřené chování. Chování dítěte se také může vymknout kontrole v emočně napjatých situacích, které v něm vyvolávají negativní vzpomínky. U těchto dětí kalendářní věk neodpovídá věku biologickému a sociálnímu. Organizace života dítěte je nezbytným krokem pro péči o dítě s poruchou vazby. Důležité je žít život takový, aby dítě zažívalo úspěch a podporu. (Jiráková, 2015 [online]).

3 Pěstoun jako profesionál

Tuto kapitolu bych ráda věnovala pěstounům na přechodnou dobu. V rámci mé práce by bylo dobré přiblížit náročnost tohoto netradičního povolání.

Přesto, že mnozí přechodní pěstouni to neradi slyší, tak jsou nazýváni profesionály nebo profesionálními pěstouny. A to z toho důvodu, že v této náhradní rodinné péči je určitá profesionalita ještě více důležitá než v ostatních NRP. Často si rodičovství a mateřství neumíme spojit s profesionalitou a může to v nás vyvolávat například emoční odstup, chlad, odtažitost. U pěstounské péče má ale slovo profesionalita naopak evokovat dobrou vzdělanost, připravenost na různé náročné situace. Za nejvyšší hodnotu profesionality však můžeme považovat terapeutické rodičovství a schopnost spolupracovat s dalšími subjekty, kam můžeme zařadit orgán SPOD, soudy, školy, lékaře, ale také biologickou rodinu dítěte. Právě u biologické rodiny dítěte je velmi důležité, aby pěstoun dokázal být rovnocenným partnerem. Pro mnoho rodičů jsou právě pěstouni akceptovatelnějšími partnery než sociální pracovníci (Vilémová a kol., 2022, s. 71-74).

3.1 Kritéria výběru

Jak jsem již zmínila, tak pěstouni na přechodnou dobu jsou vnímáni jako určití profesionálové, proto bych v krátkosti ráda představila kritéria jejich výběru. A to vzhledem k obtížnosti této profese.

Pěstouni jsou vybíráni podle sedmi kritérií. Prvním kritériem je stabilní vztah a jejich rodinné zázemí, kam řadíme stabilní finanční situaci rodiny a taky velikost a podmínky bydlení. Dalším kritériem je trestní bezúhonnost. Nesmíme opomíjet zdravotní stav žadatelů. Také v jejich anamnéze musí být vyloučeny závislosti. Důležitým kritériem ve výběru jsou také děti, jak biologické, tak přijaté. Měly by uplynout minimálně dva roky od příchodu posledního dítěte do rodiny. A v neposlední řadě nesmíme zapomínat na osobní kvality žadatelů. Pod osobními kvalitami si můžeme představit trpělivost, zralost, empatii a schopnost bezpodmínečného přijetí (Jurajdová, 2015, s. 9).

3.2 Nároky a výzvy

PPPD ovlivňuje samotné pěstouny, ale také jejich vztahy, jak v rodině, tak mimo ni. Výkon PPPD s sebou také přináší změnu životního stylu a nutnost vzdát se některých věcí, které jsou například pro jejich vrstevníky běžné. Někdy se pěstouni mohou potýkat i se žárlivostí ze strany dospělých dětí, pro které tato změna fungování rodiny, kterou PPPD přináší může být náročná. A to i přesto, že již s rodiči nežijí. Další nárok, který je na pěstouny kladen je vysoká míra zodpovědnosti za svěřené dítě. Pěstouni mívají pocit, že za děti nesou mnohem větší zodpovědnost než za vlastní děti. Mají pocit, že než dítě předají dál, tak musí být dostatečně „vymazlené“, že to je smyslem jejich práce. Nesmíme opomíjet fakt, že kvůli náročnosti této profese, je pro pěstouny nepostradatelná podpora. Jak ze strany doprovázející organizace, manžela, tak i navzájem mezi sebou. a také k tomu, aby svou práci dělali dobře, potřebují mít pocit z dobře odvedené práce (Vilémová a kol., 2022, s. 76-80).

Vzhledem k náročnosti této profese se není čemu divit, že průměrná délka vykonávání PPPD je pouze pět let. Mnohdy dojde k vyčerpání či vyhoření, jindy se může jednat o zdravotní potíže, které brání ve výkonu PPPD. A běžným faktorem, který ovlivní výkon PPPD je změna v jejich vlastní rodině, kam můžeme zařadit například narození vnoučat. K dalším důvodům toho, že pěstouni ukončí PPPD je ten, že se z nich stanou pěstouni dlouhodobí. Jedná se o případ, kdy pěstoun nedokáže přijmout fakt, že se pro dítě nenašla náhradní rodinná péče a bude muset být svěřeno do péče ústavní. A jako poslední důvod ukončení PPPD ze strany pěstouna je vyhoření a vyčerpání, což jsem již zmínila na začátku. Čím náročnější dítě je pěstounovi svěřeno, tím je pro něj náročnější vidět ve své práci smysl. A jeho vyčerpání není úměrné radosti a pocitu, že péče o dítě dává smysl. Vyhoření přichází obzvláště pokud takových dětí mají několik za sebou. Děti, kterým dávají lásku, péči, prostor, jsou vřelí a jejich city ani po delší době nejsou opřítovány. Dokonce i tato zkušenost může přinést zklamání a pěstoun začne své úsilí vzdávat (Vilémová a kol., 2022, s. 80-82).

Největším motivem pro pěstouny nad přechodnou dobu je smysluplnost této profese. Musí cítit, že jsou potřeba, a že jejich úsilí v tomto těžkém povolání má smysl. Pomoc dětem, které to potřebují, které si prožily těžké věci, děti které jsou emočně náročné. Právě v tom, že mohou poskytovat svůj domov opakovaně a pomáhat tak tím těmto dětem, je pro ně velmi silným zdrojem v práci vytrvat. Avšak u starších dětí bývá toto hledání smysluplnosti těžší. Děti staršího věku si toho více prožily ve své vlastní rodině a jejich trauma je hlubší. Tyto

děti si více hlídají svůj vlastní prostor a snaží se uchránit před blízkostí a city. Finanční ohodnocení práce pěstounů není adekvátní, přesto pěstounům dává smysl. Avšak například u pěstounek samoživitelek bychom to mohli vnímat jako velkou překážku. Přesto touha pomoci dítěti je větší než finanční ohodnocení. I když se jedná o povolání, přesto PPPD není normální zaměstnanecký poměr a nenese s sebou benefity, jako v běžné profesi. Pěstouni nemohou očekávat žádný kariérní postup, nemají nárok na neschopenku v době onemocnění a ani dovolenou. Dovolenu mají pouze řízenou a to v době po předání dítěte (Vilémová a kol., 2022, s. 82-85).

„ Pocit smysluplnosti je nepřímou úměrou spjat s únavou a rizikem vyhoření. Jako by bilancování nad smyslem péče vypovídalo o přetížení a vyčerpání. A naopak velký pocit smysluplnosti odvedené práce dodává sílu a před psychickým vyčerpáním chránil.“
(Vilémová a kol., 2022, s. 85).

4 Pěstounská rodina z pohledu sociální práce

Tato bakalářská práce je zaměřena na to, zda a jaký smysl má umístování starších dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu. Proto se v této kapitole zaměřím na aktéry, kteří s PPPD souvisejí. Sociální pracovníci jsou nedílnou součástí celého procesu zprostředkování NRP a to i v případě pěstounské péče na přechodnou dobu. Sociální pracovník hraje velkou roli u každého kroku spojeného s pěstounskou péčí. A to od podání žádosti, až k předání dítěte z PPPD dál do trvalého řešení. Jedním z hlavních a zároveň nejdůležitějších kroků je již samotný výběr pěstounů. Výběrem to však nekončí a sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí se nadále věnují pěstounským rodinám, nejen těm dlouhodobým, ale i těm na přechodnou dobu. Rodinám je také poskytováno odborné poradenství a jsou součástí doprovázející organizace pro pěstouny, kde mají přiděleného sociálního pracovníka, který se jim věnuje. Pro tohoto sociálního pracovníka se užívá název klíčový pracovník.

Jak je všeobecně známo, tak pěstounská péče, i ta na přechodnou dobu je finančně zabezpečena dávkami pěstounské péče. Mezi které řadíme odměnu pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla. Ne každá pěstounská rodina vyhovuje všem kritériím pro nárok na všechny formy sociálních dávek spojených s pěstounskou péčí. Co si ale mnozí lidé neuvědomují je to, že pěstouni musí mít uzavřenou spolupráci s takzvanou doprovázející organizací, která je jim podporou v jakékoliv situaci s poskytuje jim i odbornou pomoc. Tuto pomoc jim také může nabídnout oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů (Adopce, Pěstounská péče [online]).

Jak jsem se již zmínila, tak pěstouni musejí mít uzavřenou smlouvu s organizací, která jim poskytuje doprovázení, které má pro pěstouny podpůrnou funkci. Doprovázení celým procesem zprostředkování pěstounské péče i celou touto specifickou profesí. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí definuje služby, které právě doprovázení pěstounských rodin poskytuje. První částí je podpora pěstounů, další částí je podpora dítěte a poslední je podpora rodiny jako celku. Oproti OSPOD, který má funkci kontrolní. Z toho nám vyplývá, že kvalitní péči o pěstounské rodiny může zajistit pouze rovnováha mezi podpůrnou a kontrolní složkou. Tedy doprovázející organizací a OSPOD. Také spolupráce těchto dvou složek je

velice důležitá a nezbytná pro poskytnutí kvalitní péče. Pro zajištění rovnováhy je ale klíčové, aby podpůrná a kontrolní funkce byla oddělena (Pazlarová, 2016, s. 83-85).

4.1 Doprovázející organizace pro pěstouny

„Doprovázení je směřováno k pěstounům, svěřeným dětem i rodině jako celku.“ (Sdružení pěstounských rodin, Doprovázení [online]).

Role těchto organizací spočívají v tom, že doprovázejí pěstounské rodiny a zároveň jim jsou také partnery. A každý pěstoun má právo, ale i povinnost vybrat si svou spolupracující organizaci, se kterou uzavře dohodu o výkonu pěstounské péče, která stanovuje právní rámec spolupráce. Poté organizace přidělí pěstounovi klíčového pracovníka, který bude rodinu provázet celým procesem NRP. Kromě toho organizace poskytuje i další služby, včetně odborné pomoci, podpory při kontaktu s biologickou rodinou a v neposlední řadě výchovně poradenské služby. Organizace také zajišťuje povinné vzdělávání pěstounů a pomáhá jim lépe porozumět potřebám svěřených dětí a adekvátně na ně reagovat (Dobrá rodina, Doprovázení [online]).

Řada pěstounů, hlavně těch, kteří jsou jimi již nějaký čas, nejsou na využívání služeb, které jim jsou nabízeny zvyklá. Proto často nevidí potenciál sociálních pracovníků v organizacích, které doprovázejí pěstounské rodiny. Jednou z nejpřínosnějších služeb, kterou doprovázející organizace nabízejí jsou vzdělávací programy. Některé doprovázející organizace mají bohužel vysoký počet pěstounských rodin na jednoho sociálního pracovníka (Pazlarová, 2016, s. 19-21).

4.2 Orgán sociálně- právní ochrany dětí a jeho role

Z běžného života tento orgán sociálně-právní ochrany dětí známe pod termínem „sociálka“ a je vnímán povětšinou negativně. Mnohdy jsou sociální pracovníci vyobrazováni negativně a to zejména ve filmech a médiích. Také se s tímto orgánem pojí určitá nedotknutelnost, je vnímán jako všemocný úřad se svými vlastními pravidly. Avšak tomu tak není. Řada rodičů a dětí se během svého života nebo v určitém životním momentu s tímto orgánem veřejné moci potká. A to z toho důvodu, že tento orgán pracuje s rodinou a dítětem, a jeho úkolem je být pomocníkem a ochráncem dítěte. Orgán sociálně-právní ochrany dětí

se řídí a jedná v zájmu dítěte, snaží se chránit rodinu a s ní spojené rodičovství a v neposlední řadě vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou péči a výchovu (Smrž, 2016 [online]).

OSPOD je zkratka pro orgán sociálně-právní ochrany dětí. Jedná se o odbor péče o děti a mládež příslušného pověřeného městského úřadu. Povinností OSPOD je hájit zájmy dětí v různých soudních řízeních, které se jich bezprostředně týkají. Jeho největší povinností je zajistit právo na jejich vlastní život, péči od rodiny, svobodu v myšlení, vzdělání, vývoj, náboženství, zaměstnání. Dítě má také právo na svou vlastní identitu a nesmíme zapomínat na právo života v rodině. Další důležitou funkcí OSPOD je, že chrání dítě před jakýmkoliv násilím, ať už se jedná o duševní či fyzické, zanedbávání a zneužíváním. Tuto ochranu můžeme najít v několika právních odvětvích a předpisech, jelikož ji nelze zahrnout pouze do jednoho. Přesto však nejdůležitějším dokumentem je Listina základních práv a svobod. (MPSV. Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. [online]).

Jediným klientem pracovníků sociálně-právní ochrany dětí v oboru náhradní rodinné péče, o jehož blaho jde, je vždy dítě. Přestože se často setkáváme s tvrzením, že klienty sociálně-právní ochrany dětí v oboru NRP jsou žadatelé, jde pouze o naše partnery. Skrze ně se snažíme zajistit dítěti stabilní, podnětné i emocionálně bohaté prostředí pro naplnění jeho potřeb a další vývoj (Rotreklová, Hofrová, 2009, s. 45).

Sociálně-právní ochrana dětí se poskytuje dětem až do dovršení jejich plnoletosti. Základním principem je blaho dítěte, což je předním a rozhodujícím hlediskem nejen při činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ale také dalších subjektů, které sociálně-právní ochranu v praxi realizují. Nikdy by zájmy rodičů, jiných osob či státu neměly převážet nad blahem dítěte (Musilová in Staněk, 2006, s. 55).

Mezi mnoho úkolů, které pracovníci SPOD řeší patří i náhradní rodinná péče. A zejména jejich pomoc ve věcech zprostředkování pěstounské péče, osvojení a dalšími úkony s tím spjatými. Nejedná se pouze o vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí, jak by se mohlo zdát. Pracovníci SPOD také aktivně vyhledávají osoby, které by mohly a byly ochotny se stát osvojiteli nebo pěstouny, a to často prostřednictvím různých informačních kampaní. U vyhledávání osob to však nekončí. Dalším krokem je přijetí žádosti, uzavření dohody, podání návrhu na soud o svěřeni dítěte do PPPD, styk s rodinou a průběžné pozorování dítěte, zejména z hlediska jeho vývoje. Neměli bychom

zapomínat na to, že SPOD poskytuje osvojitelům a pěstounům, jak dlouhodobým, tak těm přechodným poradenskou pomoc. A v neposlední řadě SPOD vykonává funkci poručníka nebo opatrovníka (OSPOD- Co řeší [online]).

5 Metodologie výzkumu

Tato kapitola je věnována metodologii mého výzkumu k bakalářské práci. Výzkumný problém a výzkumné otázky definuji jako první, jelikož se týkají cíle mé bakalářské práce. Dále představím a popíši metodu, kterou jsem data zpracovávala a následně i zpracování. Poté se také zaměřím na výzkumný vzorek, etická pravidla mého výzkumu a také jeho limity.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

Jaký smysl má pěstounská péče na přechodnou dobu pro starší děti, které se do ní dostanou? Touto otázkou jsem si stanovila cíl mého výzkumu, čímž je nalézt na ni odpověď. V rámci svého výzkumu se snažím zjistit, jaký smysl má PPPD o děti staršího věku z pohledu pěstounů.

Již byla napsaná řada prací zabývajících se procesem pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu a tématy s tím spojenými. Ale málokdo se zabývá problematikou pěstounské péče na přechodnou dobu v kontextu starších dětí, proto chci poukázat na možné pozitivní i negativní dopady, které PPPD svěřeným dětem staršího věku, ale i pěstounům může přinést. Na tyto dopady ve své práci poukazuji prostřednictvím reflexe mých participantů.

Výzkumným problémem a cílem mé bakalářské práce bylo:

- zjistit, jaký smysl má z pohledu pěstounů na přechodnou dobu krátkodobá pěstounská péče o děti staršího věku. Především tehdy, když se nedaří pro ně najít stabilní náhradní rodinu a musí odejít do ústavního zařízení.

5.2 Metoda a technika výzkumu

Metodu kvalitativního přístupu jsem si pro svůj výzkum k bakalářské práci zvolila z důvodu celkového náhledu, což se mi v tomto případě zdálo jako nejvhodnější. Nejen, že má kvalitativní přístup celkový náhled, ale také hledá smysl věcí, zkoumá prožitky a vede k porozumění studovaného jevu (Mišovič, 2019, s. 23). Miovský (2006, s. 18) mnou zvolený

přístup komentuje slovy: „*Kvalitativní přístup je v psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod.*“

Pro efektivní zpracování dat, jsem pro svůj výzkum, použila polostrukturovaný rozhovor. Dle Miovského (2006, s. 159-160) je nejrozšířenější metodou interview v kvalitativním výzkumu právě polostrukturovaný rozhovor. Jedná se o takový zlatý střed, jelikož využívá výhod strukturovaného ale i nestrukturovaného rozhovoru. Před tím, než jsem začala vést s participanty rozhovory, jsem si vytvořila určité schéma. Tímto schématem jsem specifikovala okruhy otázek které se týkají různých oblastí, na které budou participanti dotazováni a které od nich potřebuji. Pořadí otázek jsem v průběhu rozhovorů měnila či jsem se dotazovala více do hloubky, abych z rozhovoru vytěžila co nejvíce vzhledem k cílům a definovaným výzkumným otázkám. Také jsem kladla doplňující otázky, kterými jsme téma rozpracovávala více do hloubky. Během polostrukturovaného rozhovoru je také vhodné si u participanta rozhovoru ověřit, že jsme danou věc pochopili správně a nechat účastníka odpovědi vysvětlit.

Sběr dat pro můj kvalitativní výzkum probíhal v květnu v roce 2022 a podílelo se na něm celkem 5 participantů. Vzhledem k odlišným místům bydliště participantů, rozhovory probíhaly formou videohovorů. Z každého interview byl pořízen audiozáznam na mobilní telefon. Rozhovory proběhly bez problémů, a to díky otevřenosti participantů, ale také díky připraveným otázkám pro polostrukturovaný rozhovor. V mnoha případech jsem se ke všem připraveným otázkám ani nedostala. Mnohdy o nich participanti začali mluvit sami a bylo by bezpředmětné se na otázky znovu doptávat.

K rozhovoru jsem si určila následující okruhy otázek, které jsem zvolila vzhledem k definování výzkumného problému a výzkumných otázek:

- Mohla byste zkusit reflektovat zkušenost se starším dítětem? Jaké to je, když v PPPD nemáte miminko, které pak jde do nějaké NRP, ale máte dítě, které se vrací zpátky domů, a nebo naopak jde do ústavního zařízení?

- Jaké děti preferujete vy a proč?

5.3 Etická strana výzkumu

Pro získání dat, do své výzkumné části bakalářské práce, jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Jelikož se výzkumu účastnili participanti z celého Libereckého kraje, tak k uskutečnění rozhovorů byly využity videohovory. Před začátkem každého rozhovoru byl účastník seznámen s tím, že ač se jedná o anonymní výzkum, budu celý rozhovor nahrávat na můj mobilní telefon. Upozornila jsem je také na to, že nahrané záznamy s informacemi poslouží pouze k výzkumné části mé bakalářské práce, a také že po zpracování získaných dat budou rozhovory smazány a nebudou použity k žádným komerčním účelům. Kladla jsem velký důraz na to, že data budou do mé práce použita pouze pod anonymními jmény. A to zejména proto, aby se participanti nebáli vyjádřit a reflektovat svou zkušenost.

5.4 Výzkumný soubor

Abych dobře zvolila svůj výzkumný vzorek, tak jsem k tomu použila metodu, která je považována za nejrozšířenější. Jedná se o metodu záměrného, nebo ji také můžeme znát pod názvem účelového, výběru. Pro výzkum jsou vybíráni participanti podle předem stanovených kritérií nebo vlastností (Miovský, 2006, s. 135). Jedince do výzkumu hledáme a vybíráme záměrně a to tak, aby splňoval dané měřítko a také je ochotný se výzkumu zúčastnit (Patton dle Miovského, tamtéž).

Pro výzkumnou část mé bakalářské práce jsem si definovala cílovou skupinu. Podmínkou bylo, aby se jednalo o pěstouny na přechodnou dobu, kteří měli do péče svěřeno dítě staršího věku. S těmito kritérii se mi podařilo nalézt a uskutečnit pět celkem polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory probíhaly s ženami ve věku od 49 do 55 let. Každý účastník výzkumu měl jinak dlouhou zkušenost s PPPD a i jiný počet dětí, které PPPD prošly. Jednou z podmínek mého výběru bylo, aby každý zažil alespoň jedno svěřené dítě přímo z porodnice (novorozeně) a alespoň jedno dítě staršího věku.

5.5 Zpracování dat

Jako první jsem získané nahrávky videohovorů převedla do písemné podoby a to ručním přepisem. V dalším kroku jsem si v prepisech pomocí funkce komentářů vyznačovala části textů, které jsem kódovala dle odpovědí respondentů. Jednotlivé kategorie mi pak postupně vyvstaly z kódu, z toho co respondenti považovali za významné. Nejprve představím jednotlivé participanty s to i s jejich výsledky výzkumu. Poté se budu zabývat výzkumnými daty v jednotlivých kategoriích, které mi z výzkumu vzešly. A na závěr výzkumné části shrnu výsledky výzkumu, které dám do kontextu s odbornou literaturou.

5.6 Výzkumné limity

První skupinou momentů, které mohou být vnímány jako ovlivňující, jsou limity na straně výzkumníka. Nejen osobní předpoklady, které vedou výzkumníka k danému tématu, problematice, ale také aktuální nálada a naladění. Mezi další faktory můžeme zařadit i věk, pohlaví a status výzkumníka. Jako člen rodiny, která vykonává pěstounskou péči na přechodnou dobu mohu zařadit i vlastní zkušenost jako jeden z limitů mého výzkumu. Vlastní zkušenost vnímám jako pozitivum, jelikož jsem do dané problematiky viděla blíže, ale po podrobnějším zhodnocení jsem zhodnotila, že to může být také limit. Vzhledem k osobní zkušenosti jsem si uvědomila, že mám tendence všechny děti staršího věku v PPPD vnímat stejně jako to, které prošlo naším domovem. Přesto jsem se snažila po celou dobu výzkumu oddělit svou zkušenost a pohled a být tak neutrálním výzkumníkem.

Další limity můžeme vnímat na straně výzkumného souboru. Nejen, že výzkumné šetření a získaná data od participantů mohla být ovlivněna aktuálním naladěním a vnitřními vlivy jako je nálada, únava, nervozita z rozhovoru, ale také vnějšími vlivy, způsob, jakým byl rozhovor veden. Jedním z limitů mého výzkumu je také to, že je zaměřen pouze na pěstouny na přechodnou dobu z Libereckého kraje. Z toho plyne skutečnost, že pokud bych výzkum dělala napříč celou republikou, tak by zkušenosti pěstounů mohly být jiné a to například vzhledem k připravenosti na přijetí staršího dítěte nebo vzhledem ke spolupráci s aktéry sociální práce (OSPOD, doprovázejících organizací, soudů,...). Avšak mým cílem bylo zhodnotit, jaký má pěstounská péče na přechodnou dobu vliv na děti staršího věku, proto jsem se rozhodla provést výzkum jen v jednom kraji České republiky. Také lze vnímat limity

ze strany metodiky. Data k výzkumu byla sbírána metodou polostrukturovaného rozhovoru, který nemá danou přesnou strukturu, ale držíme se pouze tematických oblastí, u kterých může během rozhovoru dojít k jejich odklonění. Jako limit můžeme vnímat i verbální vyjadřování participantů, kvůli kterému pak může dojít ke zkreslení dat. Limitujícím faktorem může být počet participantů výzkumu, kdy by validita a specifika výsledků výzkumu mohly být odlišné při větším výzkumném vzorku.

6 Profily jednotlivých pěstounů na přechodnou dobu

V této kapitole představím jednotlivé participanty výzkumu. Pro popis jednotlivých účastníků jsem použila fiktivní jména, kvůli lepší orientaci. U jednotlivých účastníků uvedu základní informace související s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Od kdy se věnují PPPD, kolik dětí jim již bylo svěřeno, o jak staré děti se jednalo. Kolik předání svěřených dětí již zažili a do jakého typu trvalého řešení. Mým výzkumným souborem je celkem 5 pěstounů na přechodnou dobu. Jejich věk je v rozmezí od 49 do 55 let a všichni participanti jsou ženy. Pro lepší vykreslení situace participantů a pochopení jejich postoje uvedu i informace, které přímo nesouvisí se zodpovězením výzkumné otázky.

Lucie:

Pěstounce Lucii je 49 let a pěstounské péči na přechodnou dobu se věnuje od roku 2015. Aktuálně má v péči deváté dítě. Do PPPD se k pěstounce Lucii dostalo 7 novorozeňat, jedno dítě, kterému bylo rok a půl a dítě, kterému při příchodu bylo devět let. Z vlastní zkušenosti reflektuje, že pro ni to 9 leté dítě bylo nejnáročnější, ale domnívá se, že to bylo především tím, že ho dostala do PPPD v době, kdy do PPPD chodily jen samé malé děti. Takže ji na to nikdo nepřipravil, neznala žádnou jinou pěstounku, která by se starším dítětem měla zkušenost. Bohužel u této pěstounky musela být PPPD předčasně ukončena a to devítileté svěřené dítě se dostalo do ústavní výchovy. Přestože tato zkušenost nedopadla úplně dobře, tak si myslí, že to pro to dítě význam mělo. Minimálně v tom, že mohlo vidět normální, zdravou, fungující rodinu. Přece jen si nemyslí, že by každé dítě do 18 let mělo být umístováno do PPPD. Zastává názor, že institut pěstounské péče na přechodnou dobu má největší význam právě pro novorozeňata a děti do 5let věku, než jdou do školy.

Hana:

Hana se pěstounské péči na přechodnou dobu věnuje od roku 2013. Nyní je jí necelých 54 let. Hana má teď v péči čtrnácté dítě. Ve všech případech, až na jeden, měla v péči kojence. Ze starších dětí se starala pouze o jednu dívku, které bylo 12 let, když se dostala do PPPD k pěstounce Haně. Pěstounka reflektuje, že je pro ni mnohem jednodušší, když má v péči novorozeně, protože například neodmlouvá. Přesto to vnímá tak, že to dítě, které se k ní do péče dostane, to v tu dobu potřebuje. Vnímá, že u novorozenců je to velmi důležité, aby se

dostaly do PPPD, zastává názor, že tyhle maličkatý děti by se vůbec neměly dostávat do ústavního zařízení, ale jen do NRP. Naopak u starších dětí to vnímá tak, že je přechodka vůbec nenapraví, že ten rok, který tam stráví je krátký. Chce to pak velmi silnou osobnost přechodného pěstouna, podporu v rodině a u přátel, aby pěstoun nějaké starší dítě zvládl. Přesto ale uvádí, že by se PPPD i u těch starších dětí zkusit měla, i kdyby skrze PPPD zachránila jen 5 dětí z deseti, pořád je to 5 životů.

Lada:

Jedná se o pěstounku na přechodnou dobu, která s pěstounstvím začala před pěti lety, v roce 2017. Pěstounce je nyní 55let. Během posledních pěti let měla svěřeno do péče 6 dětí. Čtyři děti byly novorozenci a zbylé dvě byly děti staršího věku. Pěstounka se pokusila reflektovat zkušenosti, které s PPPD má, obzvláště ty se staršími dětmi. Lada hodně vnímá to, že když jdou děti do PPPD ve starším věku, tak již bývají „poškozené“ a že je to mnohem psychicky náročnější než se starat o novorozence, který neodmlouvá. Pěstounka ze své zkušenosti reflektuje, že děti staršího věku mají z rodiny narušený attachment, neumí si na nikoho navázat vazbu. Lada zmiňuje i to, že takové dítě by bylo schopné odejít klidně i s pošťákem. Lada má názor, že umístování starších dětí do PPPD, a ještě k tomu hned za sebou, je likvidační pro přechodné pěstouny. Nevnímá v tom, že být v PPPD by bylo nějak zásadní pro ty děti. Naopak se zmiňuje, že je to akorát přítěž pro pěstouny a doprovázející organizace, tím že by mnohým dětem s poruchou attachmentu bylo lépe v ústavním zařízení.

Aneta:

Aneta je pěstounkou na přechodnou dobu již od roku 2017, kdy jí bylo 50 let. Její péčí prošlo již 6 dětí různého věku. Nyní má v péči holčičku, které je 3 a půl roku. Její péčí prošla 4 novorozenata, ale první dítě, které jí bylo svěřeno do péče byla 14 a půl let stará dívka. Na co, dle jejich slov, nebyla vůbec připravená. Přípravné kurzy byly nejvíce věnovány právě malým dětem, hlavně dětem přímo z porodnice. Nevěděla, co má čekat, nevěděla, jak se chovat, jak komunikovat. Připadala si, jako by jí někdo vhodil do vody, když neumí plavat. Pěstounka se pokusila tuto zkušenost reflektovat. Aneta zastává postoj, že každá zkušenost je dobrá, během rozhovoru se jasně nevyjádřila, ale z odpovědí bylo patrné, že jí přijde umístování starších dětí do PPPD zbytečné. Měla k tomu negativní postoj, což je po její zkušenosti pochopitelné. Dle pěstounky by malé děti měly mít absolutní přednost jít do

PPPD před těmi staršími. Starší děti jsou pro ni psychicky náročnější a tak tam nevidí žádný smysl pro ty děti. Tento názor si utvořila po zkušenosti s pubertální dívkou, která u ní pobyla 5 měsíců. Pěstounka to vnímá jako „ztracený čas“, během kterého mohla pomoci některému novorozenci, když byl nedostatek pěstounů na přechodnou dobu.

Tereza:

Pěstounce Tereze je nyní 50 let a pro pěstounskou péči na přechodnou dobu se rozhodla v roce 2013, v roce 2014 byla zařazena do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Od té doby měla již v PPPD 13 dětí a nyní má čtrnácté. Třikrát měla v péči i sourozence. Děti měla různého věku. Jednoho osmiletého, devítiletého, desetiletého a nyní má sedmiletého. Také se starala i o tříletého a čtyřletou. Nyní má tedy v péči šesté starší dítě. Zbytek dětí byly buď novorozenci nebo batolata. Přes velkou zkušenost Terezy se staršími dětmi v PPPD dává spíše přednost novorozeňatům, ale přesto vnímá, že má PPPD smysl i pro některé děti staršího věku. Pěstounka z vlastní zkušenosti zmiňuje, že pro některé náročnější případy PPPD není vůbec určena a postrádá smysl. Zmiňuje také to, že na to nejsou přechodní pěstouni dostatečně proškoleni a že některým dětem se v PPPD nedostává taková odborná pomoc, kterou by potřebovaly. Proto zastává názor, že někdy je vhodnější dítě umístit do některého institucionálního zařízení.

7 Analýza dat a jejich zjištění

Tato kapitola se věnuje hlavním kategoriím, které se vykrytalizovaly ze získaných dat z polostrukturovaných rozhovorů. Tato kapitola má pět podkapitol a každá z nich se věnuje jedné kategorii. Přestože některé výpovědi participantů byly shodné, tak to nebylo cílem. V kvalitativním výzkumu se nejedná o to nalézt obecně platná fakta ke zkoumanému tématu. Zaměřím se tedy také i na výpovědi, které se v rozhovorech lišily.

7.1 Nedostatečná připravenost pěstounů na přechodnou dobu

Jednou z kategorií, která vyplynula z analýzy rozhovorů je připravenost pěstounů na přechodnou dobu pro děti staršího věku. Všechny participanty vnímají, že každé dítě je jiné, že každá situace, odkud dítě pochází je odlišná, proto je obtížné se na to připravit. Z rozhovorů bylo patrné, že na přijímání novorozenců do péče jsou dostatečně připraveni a to zejména z toho důvodu, že dítě nemá v podstatě žádnou minulost, s kterou by museli pracovat, což je pro všechny jednodušší.

„Jako já jsem si pak zpětně říkala, že vlastně i pro mě to byla nějaká reflexe, že vlastně jako jsem úplně nebyla připravená na takovou situaci.“ (Tereza)

Pěstounky se shodly na tom, že by jim měla být poskytována větší průprava na tuto situaci, přestože je každý příběh staršího dítěte, které se dostane do pěstounské péče na přechodnou dobu, jiný. Děti se potkaly s různými věcmi, jsou různé důvody, proč se děti dostaly právě do PPPD a také se může jednat o děti, které musely být z rodiny odebrány.

„Tam to bylo těžký v tom, že to bylo moje první dítě a to znamená, že jsem neměla ještě žádný zkušenosti, bylo to v době, kdy do přechodky chodila opravdu jenom miminka. A nikdo z pěstounek, kdo nebyl vyprofilovaný na starší děti, tak takovýhle dítě nedostal. U nás se to prostě zkusilo.“ (Lucie)

„No tak já mám zkušenost, že ke mně jdou ty starší děti a už byly poškozený hodně nebo míň, takže to je podle mě obrovskej, zásadně obrovskej problém vzít tohle dítě do přechodné pěstounské péče, obzvlášť, když na to jako přechodní pěstouni nejsme dostatečně proškoleni.“ (Lada)

„ Protože jsme opravdu na to nebyli připravení a v té době ještě vlastně nebyli nějaké školení nebo něco týkající se starších dětí. Všechno to bylo jako v takové teoretické rovině, takže to bylo jakoby těžké. Vždycky jsem to potřebovala někomu říct z těch psychologů, ale nikdo nevěděl, co s tím, protože to nezažili. „ (Lucie)

V odpovědích se také velice často opakovalo, že nejen, že neví do čeho jdou, nejsou dle jejich slov ostatečně připraveny, ale také se jedná o velkou psychickou zátěž. S tím se ztotožnily všechny účastnice výzkumu. Nikdy neví, do jaké situace se s těmi dětmi dostanou, je to nepředvídatelné. Například, jak uvedla Lucie:

„ ...tak začal strašně ohrožovat děti ve škole a začal ubližovat tak, že prostě tam jednu holčičku a bouchnul jí tak, že holčička omdlela. Naštěstí se teda probrala rychleji, než přijela záchranka. Mě si zavolali do školy a spustili tam na mě. Učitelka, ředitelka, vychovatelka a učitelka na výtvarku. A prostě já to řeknu tak, jak to bylo, jo prostě 4 slepice se do mě pustily, že já s tím musím něco dělat a já jsem se tam zhroutila a začala jsem brečet, že jako jestli si myslely, že já s tím nic nedělám, že já jsem třikrát v týdnu u psychologů, u etopedů a že to prostě řeším, ale že prostě tohle to je situace, která se zvládnout nedá.“ (Lucie)

„ Ted' bych řekla, že ty miminka jsou fakt pro mě snazší. Protože mi neutečou, nehubatěj a snědí, co jim dám a tak. Ale to je zas, že trpí záda, krk, ruce a jsem unavená nespím, takže to je plus i minus, takže větší dítě - spím celou noc. Nikoho neoblíkám, nikoho nekoupu, nikoho v podstatě jakoby nekrmím, když to řeknu jako lžičkou a takhle. No a odpočívá moje tělo, ale můj mozek má asi pětkrát denně infarkt, takže je to opravdu na psychiku.“ (Hana)

7.2 Absence odborné pomoci

Další kategorií, která z rozhovorů vyplynula a do určité míry souvisí s předchozí kategorií, je absence odborné pomoci. V mnoha ohledech se pěstounky na přechodnou dobu na názoru neshodnou, ale v názoru týkající se toho, že v pěstounské péči na přechodnou dobu chybí odborná pomoc, se shodly. Vnímají to ve smyslu toho, že v PPPD dle nich není takových prostředků k poskytnutí náhlé odborné pomoci například od psychologů, psychologů, lékařů apod., které by byly dítěti poskytnuty například v institucionální výchově.

„Podle mě potřebují intenzivní terapeutickou péči. Jo, a to si myslím, že pěstoun není schopný dát ani z psychických, ani z fyzických sil. Je něco jiného, když máte to dítě v terapii třeba hodinu, dvě denně a pak jdete domů a dáte si nohy na stůl a kafe. A něco jiného, když ho máte od rána do večera od večera do rána, víkend a pořád, pořád, pořád. Neudržíte se být pořád v té pozici toho terapeuta.“ (Lada)

Z rozhovorů vyplynulo, že to často pěstounky zjišťovaly až v průběhu péče o svěřené dítě. Předtím, než jim bylo svěřeno, tak si situaci neuměly představit a nevěděly, co je čeká a zda jejich péče o ně bude dostatečná, zda dokáží naplnit potřeby staršího dítěte, které si často prošlo v životě nelehkými situacemi.

„My jsme zjistili, že prostě je to nad naše možnosti a vlastně ty sourozenci potřebovali jakoby takovou trošku specifitější pomoc.“ (Tereza)

„A vlastně začal dělat takový věci, který jako už jsme jako nevěděli, co s tím. Prostě jsme cítili, že potřebuje nějakou odbornou pomoc, která vlastně v té domácí péči jako není možná. To že prostě nám nikdo jako nedokázal nějak adekvátně jako zodpovídat naše potřeby.“ (Tereza)

7.3 Zanedbávání potřeb pěstounů na přechodnou dobu

Vzhledem k náročnosti výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu by se nemělo zapomínat na důležitost opory a ukotvení v různých vztazích. Ale také bychom neměli zapomínat na to, že i pěstouni mají své potřeby, které je důležité brát v potaz. Tři respondenti se shodli na tom, že OSPOD by neměl hledět jen na potřeby dětí, ale také na potřeby pěstounů na přechodnou dobu, jelikož jejich potřeby jsou jiné, než u dlouhodobých pěstounů. U těchto pěstounů se neustále střídají svěřené děti, které pak následně jdou do náhradní rodinné péče, zpět do rodiny či do institucionálního zařízení. Když pěstouni nemají svěřeno zrovna žádné dítě do péče, tak jim OSPOD svěří dítě, které to nyní potřebuje.

„A ta kapacita těch pěstounů a těch rodin vlastně jako není bezedná, že prostě, jako je potřeba jako ty lidské zdroje nějak těch pěstounů vnímat.“ (Tereza)

Jedna z pěstounek také reflektuje to, že často pracovnice OSPOD to zkouší, kde mají ti pěstouni tu hranici.

„Úřady jako mají tendenci někdy zkoušet, no my to zkusíme, jestli to teď pěstouni dají, nebo ne.“ (Tereza)

„Myslím si, že určitě to reflektovaly ty úřady, jako že pro ně to, jako by mělo nějaký smysl, protože viděly, že prostě ne všechno ty pěstouni jako dají, že prostě jsou určité situace a určitý děti, kde to prostě narazí na naše jakoby nějaký kapacity a že prostě nejsme jako vševědoucí a všemocný a že prostě nemáme úplně na všechno sílu.“ (Tereza)

„Takže si myslím, že tam u těch větších dětí by se měla i trošku zohlednit třeba ten typ rodiny, kam se uvažuje, že se to dítě dá, když to jde. Těch přechodných je málo a bojíme se brát ty větší děti. Bojíme se brát právě, že nevíme, co bude. Na ty miminka (odmlka), ty už jsou pro nás takový standardní, už to máme načtený, takže spíš se bojíme, toho neznáma u starších dětí.“ (Hana)

„Jsou třeba holky, který jsou samožadatelky, jsou na tyhle ty větší děti samy. A když potom nemají tu oporu v té rodině, tak je to zlomí. Protože já to vidím tady. Když přijede dcera nebo manžel, tak já to mám kam říct a kde to probrat a vyplakat, ale kdybych měla na to být sama, tak mě to asi skolí.“ (Hana)

„Já si myslím, že pro nikoho jinýho než pro pěstouny to zátěž není. Možná jen doprovázející organizace má s vámi víc práce, protože potřebujete vy víc psychologickou pomoc a různou pomoc. A i ty děti potřebují různou psychologickou pomoc, tak jen pro ty doprovodky je to taky zátěž, ale pro OSPOD ne, ten to vůbec, ten se v podstatě nestará o to, co momentálně to dítě teď prožívá a on se stará jen o to, kam půjde dál a nestará se o nás pěstouny.“ (Lada)

7.4 Dítě s poruchou attachmentu v PPPD

Dalším významným tématem, které se během rozhovorů opakovalo bylo téma attachmentu, téma rodinných vztahů, vazeb na rodinu. Některé pěstounky neměly v péči dítě staršího věku, které by mělo poruchu attachmentu, proto se nad tímto pozastavily jen tři účastnice výzkumu. Přesto toto téma v oněch rozhovorech bylo stěžejní.

„Pokud je to miminko a neudělalo k nikomu jako nějakou vazbu, že by mělo někoho, koho by mělo rádo a na koho vzpomíná, nebo kdo by ho naučil, že ho někdo může mít rád, tak je

to průser. No, protože takový děti jsou, já tomu říkám, jsou to pijavice, nebo já si vždycky připadám jako hostitel. Jo, že přijde to dítě vysaje mě a zase jde dál.“ (Lada)

„Tady dostanete dítě, který jednak je rozbitý na duši, někdy i na těle a nemá k vám vazbu, takže proč by si mělo brát jak se říká servítka? Takže je k vám vulgární, uráží vás. Jednak ho to buď někdo nikdy nenaučil a neváží si vlastně a ani samo sebe, natož ostatních. Takže mám furt pocit jako, jakože jestli jsem to udělala dobře, jestli jsem to řekla správně, vrací se mi to všechno jakoby bumerang. Jednou to zabere a pak to dvakrát nezabere, takže je to fakt jako na psychiku je to, je to jako mazec, je to, je to náročný, je to náročný, takže když je ve škole, jsem ráda, že ve škole, protože ten den by těch střetů bylo x.“ (Hana)

Pěstounka Tereza má například zkušenost se staršími dětmi, jak s poruchou attachmentu, tak i s dětmi, které mají zdravou vazbu. Tereza umístování dětí s poruchou attachmentu vnímá jako plýtváním času a silami pěstouna, když se to dítě stejně nemá šanci změnit za ten jeden rok. A vnímá to jako obrovskou zátěž pro ni, ale i pro celou rodinu.

„Takovouhle zkušenost nemám, ale s narušenejma dětma mám zkušenost, no. A tam v tom fakt jako moc smyslu nevidím, no. Ještě navíc tím říkám, že to zničí pěstouny, spíš. Narušuje to rodinu, moje děti sem nechtěli jezdit, protože to dítě to rozbourává ty vztahy, jak se chová, že to rozbourává i tu vlastní biologickou rodinu.“ (Tereza)

„Ted' máme ještě zase sedmiletýho. Jako a ten má zdravou vazbu, prostě na svoje rodiče a je mu smutno a pořád bych chtěl domů, takže je to ted'ka čerstvý... a v podstatě ty důvody jsou takový, že jako je potřeba trošku zapracovat na podmínkách životních a mohl by se vrátit zpátky domů. Je tam vazba prostě na tu matku, tak je tam jako silná. Takže každý den si prostě volají s maminkou a prostě každé den mamince, říká že chce zpátky domů, takže to jako je takový taky náročný.“ (Tereza)

Pěstounka Lada se také zmiňuje o tom, že tyto „narušený“ děti, jak je často respondentky nazývaly, přilnou ke komukoliv a je jim jedno, že by vazba na pečující osobu měla být silnější. U takových dětí je vazba na pěstouna rovna například k vazbě na pošťáka.

„Takové dítě se přisaje ke komukoliv, kdo přijde. Když přijde pošťák, přijde úředník, přijde kdokoliv, každého obejmě, vítá. S každým je schopno odejít, to dítě. Takže fakt nevím, jestli si udělá tu vazbu na toho pěstouna.“ (Lada)

Pěstounka Tereza se také setkala se situací, kdy dítě mělo vůči rodičům takovou spíše ambivalentní vazbu.

„A byly to takový jako fajnový děti, které byly docela i jako zvyklí na hodně různých lidí a měly takový jako ambivalentní vazby k rodičům, takže vlastně u nás jakoby si velice zvykly tady a neměly jako žádný problém.“ (Tereza)

7.5 Filosofie, že každá věc má smysl

Z rozhovorů lze také reflektovat různé názory na smysl PPPD pro starší děti. Názory se zde v některých ohledech shodovaly a v jiných byly naopak rozdílné, či pěstounky samy nevěděly, jaký názor zastávají. U všech pěstounek bylo patrné, že zastávají, jak to jedna z účastnic výzkumu popsala, filosofii toho, že každá věc v životě má nějaký smysl, i když my ho teď třeba nemůžeme vidět. I když na jednu stranu zastávají tento postoj, že každá zkušenost se svěřeným dítětem měla nějaký smysl, buď pro dítě, pěstouny jako takové či pro OSPOD, na druhou stranu čtyři z nich reflektují, že v umístování starších dětí do přechodné pěstounské péče smysl nevidí.

Lada vnímá umístování starších dětí do PPPD jako likvidační pro pěstouny, ale přesto vnímá potřebu i takové děti přijímat. Z jejich dalších výpovědí je ale patrné, že v tom nevidí žádný velký smysl. Po zkušenosti se starším dítětem vnímá vlastní potřebu navázání vztahu s dítětem, citů, apod. Což se jí nedostávalo.

„A to je neuvěřitelně psychicky namáhavé, takže já moc u těchletěch poškozených dětí to nevidím jako smysluplný, oni nám pořád tlučou hlavu, že je dobře i že to dítě pozná něco jiného. Ale podle mě to zničí ty pěstouny, že, jako to není možný. Je to hezký z pohledu těch dětí, ale z pohledu pěstounů je to ukrutně vyčerpávající. Nemůžu říct, že to nemá smysl, ale je to likvidační pro pěstouny.“ (Lada)

„No takže jako každá ta historie těch dětí jak jakoby jiná a v podstatě, když ty úřady to správně vyhodnotí, tak to určitě prostě jako nějakou význam má. Ale my jsme jako měli jakoby pocit, že vlastně to, jakože bylo trochu zbytečný. Že vlastně my jsme jim dali nějakou jakoby naději, která jako velice brzo zhasla.“ (Tereza)

„Pokud tam už je taková ta kriminální jakoby cesta. Tak ty děti už jako prostě přechodka vůbec je nenapraví. To je moc krátká doba a to chce pak hodně silnou osobnost a vůbec, ta rodina potom toho pěstouna musí být tak tak silná a stmelená, aby jí to prostě ne rozsekalo... Myslím si, že všechno má smysl. Všechno je důležitý, ty malý stoprocentně bez diskuze a ty velký, co kdo zmůžeme.“ (Hana)

„Zpětně si říkám, že to smysl mělo, určitě v tom, že nešel do tý Chrastavy. U nás viděl, že rodina může fungovat normálně, že normálně máma a táta , že hlasitě nesouložíme, neházíme po sobě, talířem a nechceme se podřezat, děti s cigaretou.“ (Lucie)

Některé pěstounky také po reflexi své zkušeností tvrdí, že je někdy PPPD pro starší děti na úkor těch maličkých, které by tuto péči dle nich potřebovaly mnohem více. Mluví o tom, že nastávají situace, kdy kraj hledá volné přechodné pěstouny, ale nikdo volný není, protože mnozí mají v PPPD právě starší dítě, tak pak to maličké musí úplně zbytečně do kojeneckého ústavu.

„Já si prostě osobně myslím, že největší význam má přechodka pro děti 3 až 5 let, prostě do toho předškolního. Já si prostě myslím, že pak už to jako trošku ten smysl ztrácí. No a je to přesně na úkor v těch maličkých dětí, no.“ (Lucie)

„No to jsem řekla takhle, protože já jsem taková docela jakoby upřímná, tak jsem to řekla i na kraji, že mám pocit, že to nemělo úplně smysl. Protože u maličkých dětí můžete něčeho ještě dosáhnout, ale člověka ve věku 14 a půl let těžko prostě změníte a ani si nemyslím, že takhle velké děti jako by měly být v přechodce. Jo já si naopak myslím, že kdyby aspoň na pár měsíců dali do toho dětského domova, vzhledem k tomu, že vím, jak to tam chodí jako zevnitř, že jsem tam pracovala... že to je úplně jinej pohled, protože zvenku si člověk říká, ty chudáci děti a jste pak vevnitř a zjistíte, že to tak vůbec není... Na to ale říkala jsem, že prostě si myslím, že větší přínos a efekt to má u těch malých dětí.“ (Aneta)

„A já na to asi odpovím, když všichni budou dělat to, co mají dělat. Já budu pečovat, OSPOD bude dělat svoji práci, kraj bude dělat svoji práci, tak nic není marný no, nic není prostě marný.“ (Hana).

8 Diskuze

Cílem mého výzkumu bylo, jak vnímají pěstounky na přechodnou dobu péči o starší dítě a zjistit jejich postoj k umístování starších dětí do tohoto druhu náhradní rodinné péče. Také jsem se pokusila zjistit, jaký smysl má PPPD pro děti staršího věku z pohledu pěstounů.

Na tyto otázky dávají odpověď data, která jsem shromáždila do výzkumných kategorií, které vznikly na základě výsledků jednotlivých polostrukturovaných rozhovorů (viz kapitola 7).

Ve své práci se snažím zprostředkovat zkušenosti pěstounů na přechodnou dobu, kterým bylo do péče svěřeno alespoň jedno dítě staršího věku. Poukazuji na institut PPPD jako takový a na jeho smysl v rámci forem náhradní rodinné péče a z hlediska dětí, které jsou do toho institutu PPPD svěřovány. Také se soustředím na starší dítě a jeho potřeby, vývoj, význam rodiny a teorii attachmentu, která je nedílnou součástí zdravého vývoje dítěte. Dále v této práci také informuji o aktérech, kteří jsou nedílnou součástí v kontextu této náhradní rodinné péče.

Výsledky výzkumu ukazují, že všichni respondenti zastávají filosofii, že všechno má nějaký smysl, i když ho třeba zrovna nemůžeme vidět. Ale přesto je pro většinu z nich náročné vidět smysl v péči o starší dítě. Náhradní rodinná péče má mít přednost před ústavní výchovou, jak ve své knize uvádí Vránová (Vránová, 2011, s.29). S tímto tvrzením se ale některé respondentky neztotožňují. Dle nich existují situace, kdy přechodná pěstounská péče nemá pro dítě smysl, kdy by jak pro dítě, tak pro pěstounku bylo nejlepší, kdyby se dostalo do ústavní výchovy, kde dostane dostatečnou odbornou pomoc, kde budou vědět, jak s takovým dítětem pracovat. Pro mnohé účastnice výzkumu bylo náročné si vytvořit postoj, zda má PPPD pro starší děti smysl, či nikoli. Na jednom se ale shodly, a to na tom, že každé dítě je jiné, má jinou historii, prošlo si něčím jiným, je jinak poškozeno, působily na ně během jejich vývoji jiné negativní faktory. Většinou se jedná o děti, kterým nebyly uspokojovány jejich potřeby (viz kapitola 2.1. a 2. 2.).

Velkým tématem, které z výzkumu vyplynulo je teorie attachmentu, kterou mnohé děti staršího věku, které se dostanou do PPPD, postrádají. Jak již bylo zmíněno (viz kapitola 2.3. a 2. 4.), tak rodina hraje velký vliv na vývoj dítěte a to zejména v prvních třech letech, kdy si dítě vytváří citovou vazbu, která je důležitá pro zdravý vývoj jedince. Jedná se

o emocionální pouto, které spojuje lidi (viz kapitola 2.4.). Respondentky uvádějí, že pokud dítě nemá vytvořen zdravý attachment, tak tato forma náhradní rodinné péče je v podstatě zbytečná a likvidační pro pěstouny. Děti si neumí navázat vztah s nimi ani s nikým jiným. Jedna z respondentek dokonce reflektovala situaci, kdy v důsledku toho dítě začalo šikanovat spolužáky.

Jako další vyvstala kategorie poukazující na nedostatečnou připravenost pěstounů na přechodnou dobu na přijímání starších dětí do péče.

I přes oporu a doprovázení doprovázejících organizací pro pěstouny respondentka Tereza s Ladou vnímají, že je potřeba, aby byl na pěstouny brán větší ohled. Aby se OSPOD, který umisťuje děti do PPPD (viz kapitola 4.2.) více zajímal i o jejich vlastní potřeby. Jak je patrné i z kapitoly 3.2., vždy se jedná primárně o zájem a potřeby dítěte. Jelikož jsem z rodiny, která je také pěstounskou rodinou na přechodnou dobu, tak z vlastní zkušenosti můžu říct, že opravdu jde vždy primárně o potřeby dítěte a nás se nikdy nikdo nezeptal, zda zvládneme do naší rodiny přijmout například pětiletou holčičku. Z výzkumu mi vyvstala otázka, zda jsou dostatečně naplňovány potřeby pěstounů? Z mého malého vzorku účastníků výzkumu, ale pro můj výzkum dostačujícího, nemohu soudit, ale ráda bych se v budoucnu na toto téma více zaměřila a hlouběji ho zpracovala.

Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřuje na smysl pěstounské péče na přechodnou dobu pro starší děti z pohledu pěstounů. Je členěna na konceptuální a empirickou část.

V teoretické části práce se zabývám smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu, toho, jak je legislativně ukotvena a jejím významem v kontextu jiných forem náhradní rodinné péče o dítě. Také se zmiňuji, komu je institut PPPD určen, jakým dětem. S tím jsou spojené i důvody, které vedou k odebrání dítěte z biologické rodiny. Jako dalším tématem jsem se zabývala dětmi staršího věku. Jejich potřebami, jejich vývojem a faktory, které ho ovlivňují. Jedním z nich je právě například i rodina. V neposlední řadě jsem se také zaměřila na citovou vazbu, teorii attachmentu, která je pro zdravý vývoj dítěte nezbytná. V závěru konceptuální části se věnuji pěstounům a aktérům sociální práce spojených s PPPD.

Empirickou část práce tvoří kvalitativní výzkum, který se snaží odpovědět na otázku, jaký smysl vidí přechodní pěstouni ve svěřování starších dětí do PPPD. Data byla tvořena metodou polostrukturovaných rozhovorů, které byly v průběhu nahrávány. Výzkumný soubor k mé bakalářské práci tvořilo pět participantů, kteří dali s účastí na výzkumu souhlas a i se způsobem fixace dat. Účastníci výzkumu byli ujištěni, že během rozhovoru mohou kdykoliv přestat odpovídat a že rozhovory jsou anonymní. Rozhovory byly doslovně přepsány a následně kódovány. Díky kódům vyvstaly jednotlivé kategorie, které byly analyzovány.

Dle mého názoru se mi podařilo cíl mé bakalářské práce naplnit. Na základě odpovědí se mi podařilo analyzovat, jak krátkodobí pěstouni vnímají svěřování starších dětí do PPPD a jaký v tom vidí smysl a nebo naopak nevidí. Přesto mi z výzkumu vyvstalo mnoho otázek, na které by bylo dobré se ještě více zaměřit v nějaké další práci.

Závěr mého výzkumu ukazuje, že každý pěstoun na to má jiný názor. Přesto převažuje názor, že v tom velký smysl nevidí. Výzkum nám také ukazuje, že participantů na svěření staršího dítěte do péče cítí být nedostatečně připraveni, že v PPPD není takovým dětem možné poskytnout takovou odbornou pomoc. Odpovědi respondentů odpovídají jejich zkušenostem se staršími svěřenými dětmi. A v neposlední řadě nám připomíná důležitost navázání citové vazby do 3 let věku.

Domnívám se, že tato práce může být přínosem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. A to zejména při zvažování toho, kam ohrožené dítě umístí. A také může posloužit pracovníkům OSPOD jako určitá reflexe potřeb pěstounů na přechodnou dobu.

Bibliografický seznam

Attachment. Online. Právo na dětství. 2013. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/odbornici/attachment/>. [cit. 2023-08-05].

BOWLBY, John. *Ztráta: smutek a deprese*. Přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0355-1.

BRIERLEY, John Keith. *7 prvních let života rozhoduje: [nové poznatky o vývoji mozku a výchova dítěte]*. Rádcí pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-109-6.

BRISCH, Karl Heinz. *Poruchy vztahové vazby: od teorie k terapii*. Spektrum (Portál). Praha: Portál, 2011. ISBN isbn978-80-7367-870-8.

BUREŠOVÁ, Pavla; ČOŽÍKOVÁ, Markéta; KŘEPSKÝ, Dalibor; PAŠEK, Vladimír a PLACHÁ, Radmila, POLÁCHOVÁ VAŠTATKOVÁ, Jana a VYHNÁLKOVÁ, Pavla (ed.). *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 9788074090134.

Doprovázení pěstounů. Online. Dobrá rodina. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazeni-pestounu/>. [cit. 2022-06-04]

Doprovázení. Online. Sdružení pěstounských rodin. Dostupné z: <https://www.pestouni.cz/pro-pestouny/doprovazeni/>. [cit. 2023-08-06].

Formy náhradní výchovy. Online. Adopce. Dostupné z: <http://www.adopce.com/zakladni-informace/formy-nahradni-vychovy/>. [cit. 2023-05-14].

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

JIRÁKOVÁ, Pavlína. *Poruchy attachmentu – co dělat?* Online. In: Alfabet. 2015. Dostupné z: <https://www.alfabet.cz/dite-se-zdravotnim-postizenim/rodina/poruchy-attachmentu/>. [cit. 2023-09-06].

JURAJDOVÁ, Hana. 2015. *Dítě a jeho potřeby*. In: *Pěstounství je profese*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-115-7.

Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. Online. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany#2>. [cit. 2022-08-02].

MACELA, Miloslav. 2013. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do PPPD*. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: MPSV [cit. 2022-06-18] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/umistovani_deti_PPPD.pdf/fb58f7da-a93c-6ef2-0602-40b7d7ee536d?fbclid=IwAR1DHxf4rJJJa0lXXocJgbM8TT38g9Li-lGiszQ9HE4kLBbAPhhSPu-5q7Yw

MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMAIER. *Počátky našeho duševního života*. Praha: Panorama, 1986. ISBN 11-060-86.

MATĚJČEK, Zdeněk. *o rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MÍŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Slon, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

Odebrání dítěte. Online. In: PRESSLEROVÁ, Pavla. Šance dětem. 2012. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/odebrani-ditete>. [cit. 2023-09-06].

OSPOD Moravský Krumlov. Online. Moravský Krumlov: OSPOD. Dostupné z: <http://26dqy9e.257.cz/index.php/co-resi-nrp>. [cit. 2022-07-08].

PAZLAROVÁ, Hana (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-.

Pěstounská péče. Online. Adopce. Dostupné z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/>. [cit. 2023-05-14].

PŘECHODNÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE ZBLÍZKA aneb co byste měli vědět, než se rozhodnete stát přechodnými pěstouny. Online. Dobrá rodina, 2023. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/wp-content/uploads/pppd-zblizka-pro-zajemce-dobra-rodina-2023.pdf>. [cit. 2023-09-02]. [cit. 2023-09-02].

PTÁČEK, Radek; KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Online. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/jsem-specialni-bracha-1.pdf>. [cit. 2022-07-03].

PURVIS, Karyn B. - CROSS, David R. - SUNSHINE, Wendy Lyons. *Dítě v nové rodině*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.

ROTREKLOVÁ, Eva a HOFROVÁ, Veronika. *Aktuální otázky náhradní rodinné péče: sborník z ... celostátního semináře NRP : Brno ..* Online. Brno: Triada - poradenské centrum, [200-]-2009. ISBN 978-80-254-5957-7. Dostupné z: http://detskyusvit.cz/wp-content/uploads/2018/08/sbornik_2009.pdf. [cit. 2022-04-22].

SMRŽ, Josef. *Co se skrývá pod orgánem sociálně-právní ochrany dětí?* Online. In: Šance dětem. 2016. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/co-se-skryva-pod-organem-socialne-pravni-ochrany-deti>. [cit. 2023-09-06].

STANĚK, Antonín (ed.). *Násilí páchané na dětech*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 8024414309.

TRUBAČOVÁ, Klára. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6.

VÁVROVÁ, Petra a PETŘKOVÁ, Anna. *Ontogenetická psychologie pro sociální pracovníky: studijní text pro kombinované studium*. Studijní opory. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3851-1.

VILÉMOVÁ, Helena; BALÁŠOVÁ, Anna a JURÁSKOVÁ, Helena. *Most do bezpečí, aneb, Pěstounská péče na přechodnou dobu zblízka*. Kelč: Vlastovky, 2022. ISBN 978-80-11-01645-6.

VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN isbn978-80-87455-09-8.

VRTBOVSKÁ, Petra. *o ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan, 2010. ISBN 80-86620-20-4.

ZÁBRANSKÁ, Martina. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pracovnice OSPOD*. Online. In: Čí je dítě?. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/jak-to-vidi/jak-to-vidi...html&comment=33>. [cit. 2022-11-02].

Zákon č. 359 o sociálně-právní ochraně dětí. In: . Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1999. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#Top>.

Zákon č. 89 občanský zákoník. In: . Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá institutem pěstounské péče na přechodnou dobu pro děti staršího věku. Jejím cílem je zodpovědět na otázku, jaký smysl vidí přechodní pěstouni ve svěřování starších dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu. Na základě výsledků kvalitativního výzkumu poukazují na to, že pěstouni na přechodnou dobu vnímají větší smysl ve svěřování malých dětí do tohoto institutu náhradní rodinné péče. V závěru této bakalářské práce jsou shrnuty výsledky.

Klíčová slova: Pěstounská péče na přechodnou dobu, orgán sociálně-právní ochrany dětí, attachment, smysl, starší dítě

Abstrakt

This bachelor thesis examines the institute of temporary foster care for older children. The objective of this work is to answer the question which lever of importance temporary foster parents find in entrusting older children to foster care for a transitional period. Based on qualitative research and analysis, i would like to point out that temporary foster parents are convinced that there is greater purpose in entrusting younger children to this substitute family care institute than older individuals. Results are concluded at the end of the thesis.

Keywords: foster families for the transitional period, authorities for social and legal protection of children, meaning, older child